

λασαν ὡς ζῶον ἀγριμαῖον, τὸν προσέβαλλον διὰ τῶν καλῶν του αἰσθημάτων, λέγοντες ὅτι ἡ σωτηρία των ἔκειτο εἰς χεῖρας του καὶ ὅτι εἰς τὸ ἐξῆς ἐμελλε νὰ δώσῃ λόγον περὶ αὐτῆς ἐνώπιον τοῦ θεοῦ καὶ ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων. ἤγγισαν προσέτι καὶ τὸ μέρος τῆς ματαιότητός του· διότι, ὡς τὸ ἀόρατον ρευστὸν τὸ θερμαῖνον τὸν κόσμον καὶ εὐρισκόμενον πανταχοῦ εἰς τὸ πυρεῖον καὶ ἕως ὑπὸ τὸν πάγον, οὕτω ἡ ματαιότης εἰσδύεται εἰς τὰ πνεύματα καὶ τὰ μᾶλλον δυσδιάβατα· οὐδεὶς ὑπάρχει ὅστις νὰ μὴν ὑποκρύπτῃ ἓνα ἢ δύο κόκκους ματαιότητος. τῷ ἔδειξαν ὅτι ἐκ τῆς ἀνατροφῆς του καὶ ἐκ τῆς συμπεριφορᾶς του ἐκεῖνος ἦν ὁ μόνος τῆς οἰκογενείας ὃς ἐδύνατο νὰ ἀποβλέψῃ νομίμως εἰς ἐντιμον συνοικέσιον σχετικῶς πρὸς τὴν θέσιν των· φθάσας εἰς τὰ ἔσχατα τῆς γεννοχωρίας, ἐσυμβουλευθῆ τὸν ἐφημέριον τοῦ Βιγνὶκ ὅστις διὰ καλῶν καὶ πειστικῶν λόγων τὸν προέτρεψεν ἐν ὀνόματι τοῦ θεοῦ νὰ θυσιάσθῃ διὰ τοὺς οἰκείους του. ἔκτοτε ὁ Ἰωτῆρ δὲν ἐδίστασε πλέον. ἀπεφάτισεν ὡς νέος Κούρτιος νὰ ῥιφθῆ, διὰ νὰ σώσῃ τοὺς ἀδελφούς του εἰς τὴν ἄβυσσον τῆς νυμφεύτεως ἣν αὐτὸς ὁ ἴδιος ἠνείωξεν ἀφρόνως ὑπὸ τοὺς πόδας του.

(Ἀκολουθεῖ).

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ

ΠΑΡΑ ΤΟΙΣ ΑΡΧΑΙΟΙΣ ΒΛΗΞΙΝ.

(Ἐκ τῆς ὑπὸ P. van Limburg Brouwer συγγραφείσης Ἱστορίας τοῦ ἠθικοῦ καὶ θρησκευτικοῦ πολιτισμοῦ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων.)

(Τέλος. Ἴδε φυλλάδιον 36.)

Ἄλλὰ καὶ ἂν ἦτο δυνατόν νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι τὰ ἦθη τῶν γυναικῶν δὲν ἦσαν τοσοῦτον διεφθαρμένα, ὅσον ἐξάγεται ἀπὸ τὰς περιγραφὰς τῶν ποιητῶν, αἱ εἰδήσεις τὰς ὁποίας εὐρίσκομεν εἰς τοὺς ῥήτορας καὶ εἰς τοὺς ἱστορικοὺς μαρτυροῦντιν, ὅτι αἱ περιγραφαὶ ἐκεῖναι δὲν ἦσαν καθαρὰ τῆς φαντασίας ἀποκωήματα. Μεταξὺ δὲ τῶν ἀπειρῶν κακιῶν καὶ πανουργιῶν ὅσας μνημονεύουσι οἱ συγγραφεῖς οὗτοι, παρασιωπῶμεν δὲ ἡμεῖς ἵνα μὴ κατακριθῶμεν, ὡς καταδικάζοντες ὀλόκληρον τῆς κοινωνίας τάξιν ἕνεκα τῶν ἀμαρτημάτων τινῶν μόνον μελῶν αὐτῆς, ὑπάρχει μία τὴν ὁποίαν ἐθεωρήσαμεν ἀπαραίτητον νὰ ἀναφέρωμεν, διότι τρανῶς ἐμφαίνει μὲ πόσῃν ἐπιτηδειότητι αἱ γυναῖκες διέφευγον πάντα τὰ κωλύματα ὅσα παρενεβάλλοντο εἰς τὴν παράβασιν τοῦ καθήκοντος αὐτῶν. Ἐννοοῦμεν δὲ τὸν περὶ τοῦ φόνου τοῦ Ἐρατοσθένους λόγον τοῦ Λυσίου, ἐν ᾧ ἀναφέρεται γυνή, ἥτις, ἀφοῦ ἐπὶ πολὺν χρόνον διετέλεσε πιστὴ εἰς τὸν σύζυγον, μὴ παρορῶντα ἄλλως τε τὰ συντελοῦντα εἰς ἀποτροπὴν αὐτῆς ἀπὸ παντός πειρασμοῦ, ἀπαντήσασα κατὰ σύμπτωσιν, εἰς τὴν κηδείαν τῆς μητρὸς τῆς, νέον τινα εἰς τὸν

ὁποῖον ἔλαβε τὴν δυστυχίαν νὰ φανῆ ἀρεστὴ, ἐγνωρίσθη μετ' αὐτοῦ διὰ τῆς θεραπευαίνδος αὐτῆς, καὶ ἐπὶ τέλος εἰς τοσοῦτον ἐφθασε θράσους, ὥστε εἰσῆγαγεν αὐτὸν, διὰ νυκτός, εἰς τὸ κάτω τῆς οἰκίας τῆς πάτωμα, κλείσασα συγχρόνως τὸν σύζυγον εἰς τὸ ἄνω, λόγῳ δῆθεν ἀθώας πρὸς αὐτὸν παιδείας. Τὸ παράδειγμα τοῦτο, ἀρκεῖ καὶ μόνον νομίζομεν νὰ ἀποδείξῃ, ὅτι αἱ Ἀθηναῖαι κυρίαὶ δὲν ἦσαν πάντοτε κατάκλειστοι εἰς τὰ ἐνδότετα τῶν γυναικωνιτῶν, δίκαιοι δὲ καὶ ἐν τῶν σατυρικωτέρων χωρίων τοῦ Ἀριστοφάνους, περιγράφοντός που, ἐν ταῖς Θεσμοφοριάζουσαις, ἐρωτικὴν τινα σχέσιν, πολλὴν ἔχουσαν τὴν ὁμοιότητα μὲ τὴν ὑπὸ τοῦ Λυσίου διηγουμένην ἱστορίαν. Πάλιν δὲ ὅταν ἀκούωμεν τὸν Φυλλίδαν ὑποχόμενον εἰς τοὺς ὀλιγαρχικοὺς τῶν Θηβῶν, ὅτι θέλει προμηθεύει εἰς αὐτοὺς δειπνοῦντας τὴν συντροφίαν πολλῶν ἐγγάμων γυναικῶν, ἀνάγκη νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι αἱ κυρίαὶ αὗται εἶχον τὸν τρόπον νὰ μεταβῶσιν αὐτόθι ἐν ἀγνοίᾳ τῶν συζύγων αὐτῶν. Τὸ δὲ ἱστορικὸν τοῦτο δικαιολογεῖ πληρέστατα τὴν ἐπιστολὴν ἐκείνην τοῦ Ἀλκίφρωνος, ἐν ἣ ἑταῖρα διηγεῖται, ὅτι ἐγγαμὸς τις γυνὴ παρευρέθη εἰς τὰ παρ' αὐτῆς τελούμενα ὄργια, καὶ τὸ τοῦ Ἀρισταινέτου εἰήγημα περὶ κυρίας τινός, ἥτις, συμφωνήσασα μετὰ τοῦ ἐραστοῦ τῆς νὰ συναπαντηθῶσιν εἰς τι δεῖπνον, ἀπαντᾷ αἴφνης κατὰ δυστυχίαν εἰς τὸ δεῖπνον τοῦτο τὸν ἴδιον σύζυγον. Μὴ λησμονήσωμεν δὲ, ὅτι ὁ ἐραστὴς περὶ οὗ ὁμιλεῖ, ὡς ἀνωτέρω, ὁ Λυσίας, εἶναι ἄνθρωπος ἐπίτριπτος, ἔργον ἔχων τὸ ἀποπλανεῖν τὰς γυναῖκας καὶ ὅτι τὴν σχέσιν αὐτοῦ πρὸς τὴν γυναῖκα, περὶ ἧς γίνεται αὐτόθι λόγος, ἀπεκάλυψεν εἰς τὸν σύζυγον μία τῶν ἀρχαίων τοῦ ἐραστοῦ τούτου φίλων, μὴ ἀνεχομένη νὰ βλέπῃ ἑαυτὴν παρορῶμένην. Ὅτι δὲ ὁ ἐραστὴς, ὅστις μετήρητο τὸ ἐντιμον ἐκεῖνο ἐπάγγελμα, δὲν ἦτο ἐνιαῖος εἰς Ἀθήνας, ἐξαίγεται ἀπὸ τῆς πολλαχοῦ γινομένης παρὰ τοῖς συγγραφεῦσι παρατηρήτεως, περὶ τοῦ πόσον ἀνοήτως ἐπραττον οἱ περιπλεκόμενοι εἰς τοιαύτας ἐπικινδύνους σχέσεις, ἐνῶ τσαῦτα ὑπῆρχον ἐν τῇ πόλει εὐκόλοι καὶ καλαὶ ἑταῖραι. Ἐπιμαρτυρεῖται προσέτι καὶ ἀπὸ ἄλλας πολλὰς λεπτομερείας, τὰς ὁποίας ὁ αἰδήμων τῆς Πανδώρας κάλαμος αἰσχύνεται νὰ ἀναφέρῃ. Φαίνεται δὲ, ὅτι ἡ τοιαύτη ἀκολασία ἦτο τοσοῦτον συνήθης ἤδη ἐπὶ Σόλωνος, ὥστε ὁ νομοθέτης οὗτος ἠναγκάσθη νὰ παραδεχθῆ τὰς ἑταῖρας εἰς τὸ πολίτευμα αὐτοῦ· καὶ ὅταν ἀναλογισθῶμεν ὅποσον φυσικῶ τῷ λόγῳ προσήχθη ἡ κακοήθεια εἰς τοὺς ἐπομένους χρόνους, θέλομεν ἴσως συγχωρήσει εἰς τὸν Ἀντισθένη τὸ πικρὸν βεβαίως ἐκεῖνο λόγιον, κατὰ τὸ ὁποῖον, καὶ καλὴ καὶ ἀσχημὸς σύζυγος ἐπίσης ὡς δυστύχημα ἐθεωρεῖτο. Προςτούτοις, μὴ νομίσητε ὅτι αἱ γυναῖκες ἀπεπλανῶντο πάντοτε ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν· διότι, ἂν αἱ προσευχαί τὰς ὁποίας ἀπεύθυνον, εἰς Ναύπακτον, πρὸς τὴν τῶν ἐρώτων θεᾶν, αἱ γῆραι, ἰκετεύουσαι νὰ δώσῃ εἰς αὐτὰς νέον σύζυγον, εἴμποροῦν νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἀθῶαι, αἱ κυρίαὶ ὁμῶς τῶν Ἀθηναίων εἶναι βέβαιον, ὅτι ἐπεζητούν αὐθορμήτως τὴν εὐνοίαν τοῦ καλοῦ Ἀλκιβιάδου, ὁ δὲ τρόπος καθ' ὃν τοῦτο ἱστορεῖται ὑπὸ τοῦ Ξε-

νορῶντος, ἀποδεικνύει, ὅτι τὸ πρᾶγμα δὲν ἐθεωρεῖτο παντάπασι παράδοξον ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, ὅσοι ἐγνώριζον ὅπως οὖν τὸν κόσμον. Ἐντεῦθεν ἐπίσης ἐξηγεῖται ἡ συχνὴ χρῆσις τῶν φίλτρων καὶ ἄλλων ἀπορρήτων τρόπων, δι' ὧν ἐξήπτετο ἡ καρδιά οὐ μόνον τοῦ συζύγου, τοῦ ὁποίου ἐνόμιζεν ἡ σύζυγος ὅτι ἀπέβαλε τὴν ἀγάπην, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἐραστοῦ, καὶ ἀπλῶς τοῦ ξένου, τοῦ κατὰ τύχην παρατηρηθέντος. Ἐννοεῖται δέ, ὅτι ἐκτὸς τῶν φίλτρων, αἱ Ἑλληνίδες μετεχειρίζοντο καὶ τὰ ἄλλα φυσικώτερα μετὰ εἰς ὅσα καταφεύγουσιν αἱ γυναῖκες πάσης χώρας καὶ πάσης ἐποχῆς, διὰ τὴν ἀρέτωσιν, ἦτοι τὰ πολυτελῆ ἐνδύματα, τὰ πολύτιμα καὶ λιθοκόλλητα κοσμήματα, τὰ μύρα, τὰ λουτρά, τὰ ψιμύθια καὶ πάντα ἐνὶ λόγῳ τὰ ἐπινοήματα τῆς μεγίστης πολυτελείας, ἐν οἷς ὑπῆρχον καὶ τινὰ, τὰ ὁποῖα ἔμενον ἄγνωστα εἰς τὰς κομφοτέρας κυρίας τῶν νεωτέρων χρόνων. Αὐτὸ τὸ ἀπείριστον τοῦ Ἰσομάχου γυναικῆριον συνείθεε ν' ἀλείφεται μὲ ἀσπράδον καὶ κοκκινάδιον· ὀλόκληρος δὲ ὀγκώδης τόμος ἔπρεπε νὰ πληρωθῆ, ἐὰν ἠθέλομεν νὰ περιγράψωμεν ἀκριβῶς πῶς ἐστολιζόντο αἱ δεσποιναι εἰκαῖαι. Ἡ πολυτέλεια τῶν μεγαλητέρων κυριῶν τῆς σημερινῆς Εὐρώπης θελεῖ φανῆ ἀφέλεια ἀγροῖκος, ὅταν τὴν παραβλάωμεν λ. γ. μὲ τὰς παρασκευὰς τοῦ λουτροῦ τῶν ἐπισήμων Ἑλληνίδων. Τῶν μύρων μάλιστα ἐγίνετο χρῆσις ὑπερβολικὴ καὶ ἐδαπανῶντο εἰς αὐτὰ ἄπειρα χρήματα· τὸ εὐτιώδες τοῦτο μέρος τῆς γυναικείας στολῆς, καὶ ἡ ποικιλία τῶν ἀρωμάτων ἐκείνων, ὧν ἄλλα μὲν ὑπῆρχον διὰ τὰς χεῖρας, ἄλλα διὰ τοὺς πόδας, ἄλλα διὰ τὰς τρίχας κλπ. ὑπερβαίνει πᾶν ὅ,τι δυνάμιθα νὰ φαντασθῶμεν. Ἐπισφραγιζόμεν δὲ τὸ μέρος τοῦτο τοῦ λόγου, ἐπιφέροντες, ὅτι εἰς Σύβριον ὑπῆρχεν, ὡς βεβαιοῦσιν, ἔθος νὰ προσκαλῶνται εἰς τὰς συναστροφὰς αἱ κυρίαι ἐν ἔτος πρότερον, διὰ νὰ δεθῆ εἰς αὐτὰς ὁ ἀνγκαῖος πρὸς τὸν στολισμὸν αὐτῶν καιρὸς.

Ἄλλ' ἴσως ἐρωτήσῃ τις, οἱ νομοθέται, οἵτινες παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἐπετήρουν τὰ ἦθη πολὺ ἐπιμελέστερον ἢ παρὰ τοῖς νεωτέροις; ἢ δὲν ἐπραττόν τι διὰ νὰ ἀναγκαιώσωσι τὸ μέγα τοῦτο κακόν; Ἐπιαττόν εἰ δυστυχεῖς, ἀλλὰ ἠγωνίζοντο ματαίως, διότι, καθὰ ἀπέδειξεν ἡ πείρα, αἱ νόμοι δύνανται μὲν νὰ προλάβωσι μέχρι τινὸς τὴν κακοήθειαν, διαδοθεῖσαν ὁμῶς ἅπασι ἐπὶ τοσοῦτον, ἀδυνατοῦσι νὰ τὴν θεραπεύσωσιν. Εἰς πολλὰς Ἑλληνικὰς πολιτείας αἱ νόμοι ἐπέβλεπον ποινὰς αὐστηρὰς κατὰ τε τῶν γυναικῶν, ὅσαι παρέβαινον τὸ καθῆκον, καὶ κατὰ τῶν ἀνδρῶν, ὅσοι ἐπεχείρουον ν' ἀποκλανήσωσιν αὐτάς. Εἰς τὰς Ἀθήνας ἐπετρέπετο, κατὰ τοὺς νόμους τοῦ Σόλωνος, ὁ σῖνος τοῦ ἐπ' αὐτοφῶρῳ συλληφθέντος μοιχοῦ, καὶ οὐ μόνον τοῦ παρὰ τῆ νομίμῳ συζύγῳ συλληφθέντος, ἀλλὰ καὶ τοῦ παρὰ τῆ πολλοῦ, ἐνῶ ἄρ' ἑτέρου ἢ ἀπαγωγῆ καὶ ὁ βιασμὸς δὲν ἐπιμωρῶντο αὐτόθι εἰμὴ διὰ χρηματικῆς ποινῆς. Τὸν νόμον τοῦτον ἀποδοκιμάζει μὲν ὁ Πλούταρχος, θεωρεῖ δὲ ὀρθόν ὁ Λυσιππος, διότι ὁ μὲν βιαστικὸς προσβάλλει τὸ σῶμα μόνον, ὁ δὲ ἀποπλανῶν φθείρει

καὶ τὴν ψυχὴν καὶ τὴν θέλησιν. Ἄλλ' εἶναι γνωστόν, καὶ αἱ κωμῳδίαί τοῦ Ἀριστοφάνους μαρτυροῦσι τοῦτο, ὅπως ἀνίσχυροι ἀπέβησαν αἱ διατάξεις τοῦ περὶ μοιχείας ἐκείνου νόμου, διὰ τὴν πλεονεξίαν τῶν ἀνδρῶν, τοὺς ἐποίους πολλάκις ἐπράυνον, διὰ χρημάτων, οἱ μοιχοί, ὅπερ ἐπὶ τοσοῦτον προέχθη, ὥστε ἡ κατάχρησις κατήνησεν ἔθος καὶ ἦτο ἐκ προοιμίῳ γνωστόν, ὅτι ἤρκει νὰ παρασκευάσῃ τις τὰ λύτρα, διὰ νὰ κακουργῆ ἀτιμωρητεῖ. Ἐπανερχόμεθα δὲ εἰς τὴν τῶν νόμων ἐκθεσιν. Ἡ μοιχαλὶς ἀπεκλείετο τῶν ναῶν καὶ δὲν εἶχε τὴν ἄδειαν νὰ φέρῃ οὔτε ἐνδύματα πλούσια, οὔτε ἄλλα κοσμήματα· ἐὰν δὲ παρέβαινε τὴν ἀπαγόρευσιν ταύτην, πᾶς ὁ ἀπαντήσας αὐτὴν ἠδύνατο νὰ τὴν γυνώσῃ καὶ νὰ τὴν κακοποιήσῃ, ἤρκει μόνον νὰ μὴ φρονεῖται ἢ ἀκρωτηριασθῆ αὐτὴν· τελευταῖον θάνατος ἐπεβάλλετο εἰς τοὺς συνεργοὺς τῆς ἀποπλανήσεως. Ἐν Κύμῳ, ἡ μοιχαλὶς ἐθιαστρούετο καὶ ἐπομπεύετο ἀνά τὴν πόλιν, ἐπὶ ὄνου καθήμενη. Ἐν Κύπρῳ, ἡ γυνὴ ἢ παραβάσα ἅπασι τὸ καθῆκον αὐτῆς, ἠναγκάζετο νὰ ἀσπασθῆ τὸ ἐπάγγελμα τῶν ἀθλίων ἐκείνων γυναικῶν ὅσαι πωλοῦσιν ἐπὶ ἀργυρίοις τὰς χάριτας αὐτῶν· τὸν δὲ νόμον τοῦτον εἰσήγαγεν ἡ περίφημος Δημόνασσα, τὴν ὁποίαν ὁ Δίων ὁ Χρυσόστομος ὀνομάζει γυναῖκα πολιτικὴν καὶ νομοθετικὴν· φαίνεται ὁμῶς, ὅτι ἡ κυρία αὕτη πύδοκίμει μᾶλλον περὶ τὰ πολιτικὰ ἢ περὶ τὴν τῶν τέκνων αὐτῆς ἀνατροφὴν, διότι εἰς τὴν θυγατέρα αὐτῆς πρώτην ἐφηρμόσθη ἡ προαναφερθεῖσα ποινὴ. Ἐν Κρήτῃ, ὁ ἀποπλανῶν ἐστεφανοῦτο ἐρίῳ, εἰς σημεῖον τῆς θηλυπρεπείας αὐτοῦ, καὶ ἀπεστερεῖτο τῶν πολιτικῶν δικαίων· εἰς Λέπρεον δὲ περιήγετο ἀνά τὴν πόλιν, ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας, δεσμῖος, ἐνῶ ἡ μετ' αὐτοῦ συγκακουργήρατα ἐξετίθετο, ἐπὶ ἑνδεκα ἡμέρας, εἰς τὸν κοινὸν περίγελων, ἐνδεδυμένη ἱμάτιον διαφανές.

Ἐκ τῶν νομοθετῶν ὅσοι ἰδίως ἐπεμελήθησαν τὰ ἦθη, οὐδεὶς εἶναι ὀνομαστότερος τοῦ Λυκούργου. Ἡ στολὴ τῶν ἐν Σπάρτῃ γυναικῶν ἦτο ἀπλουστάτη, διότι οὔτε λαμπρὰ ἐνδύματα, οὔτε κοσμήματα πολυτελῆ, οὔτε χρυσόν, οὔτε ἄλλα πολύτιμον πρᾶγμα εἶχον. Ἡ μνηστῆ, ἣτις ἦτον ἀπραικος, περιέμενε τὸν σύζυγον αὐτῆς εἰς θάλαμον σκοτεινόν, φέρουσα ἐνδύματα ἀνδρῶς καὶ ἔχουσα τὴν κεφαλὴν ἐν χρῶ κεκαρμένῃ, δηλαδὴ ξυρισμένῃ, τὸ ὁποῖον δὲν ἠύξανε πολὺ, καθ' ὅσον νομίζομεν, τὰς χάριτας αὐτῆς. Ὁ δὲ σύζυγος δὲν ἠδύνατο νὰ πλησιάσῃ αὐτὴν εἰμὴ λάβρα, ὀρεῖλων νὰ ἀπέλθῃ ὅσον ἐνδέχεται τάχιον καὶ φροντίζων ὥστε οὐδεὶς νὰ μὴ παρατηρήσῃ τὴν ἐπίσκεψίν του· ὁ δὲ ἱστορῶν ταῦτα Πλούταρχος ἐπιφέρει, ὅτι ἡ τοιαύτη προφύλαξις διήρκει εἰς ὅσον τοσοῦτον, ὥστε πολλοὶ Σπαρτιάται ἐγίνοντο πατέρες πρὶν ἢ ἰδῶσι τὰς γυναῖκας αὐτῶν ἐν ἡμέρᾳ καθαρᾷ. Ἐγάρμου δὲ δι' ἀρπαγῆς, λέγει ὁ αὐτὸς Πλούταρχος, καὶ ὁ Ἑρμιππος βεβαιεῖ, ὅτι οἱ ἔσθιοι νέοι καὶ αἱ γάμου ὄραται κόραι ἐκλείοντο εἰς θάλαμον σκοτεινόν, ἕκαστος δὲ ἐνομφεύετο ἐκείνην, τὴν ὁποῖαν ἠθέλε καταλάβει ἐν τῷ θορύβῳ ἐκείνῳ. Ὅλα

ταῦτα φαίνονται ἡμῖν παράδοξα, ἀλλὰ τὰ ἐξῆς εἶναι ἐτι παραδοξότερα. Εἶναι γνωστὸν ὅτι αἱ κόραι ἐγυμνάζοντο δημοσίᾳ, σχεδὸν, ὀλόγυμοι· καὶ τοῦτο, κατὰ τὸν Πλούταρχον, διὰ τὸ νὰ παράγεται εἰς τὰς καρδίας τῶν νέων, ἀπὸ τῆς θεᾶς ταύτης, ἡ ἐπιθυμία τοῦ γάμου. Τὸ βέβαιον εἶναι, ὅτι διὰ τῶν ἀτέμνων ἐκείνων γυμνασμάτων, ἐκνίγετο εἰς τὴν καρδίαν τῆς γυναίκος πᾶν αἰσθημα αἰδοῦς καὶ συστολῆς καὶ ἐξηραίνεται ἢ καθαρωτέρα πηγὴ τῶν ἀρετῶν, ὅσαι κοσμοῦσι μὲν τὸ φύλον ἐκεῖνο, ἀποτελοῦσι δὲ τὴν κυριωτέραν βᾶσιν τῆς οἰκιακῆς εὐτυχίας. Τὸ δὲ χεῖριστον, ὁ Λυκούργος δὲν ἠθέλησεν ὥστε οἱ συμπολίται αὐτοῦ, διὰ μειρακιώδους ζηλοτυπίας, νὰ ἔχωσι τὴν παραλογὸν ἀξίωσιν τοῦ νὰ ἦναι ἕκαστος μόνος κύριος τῆς συζύγου αὐτοῦ, ἀλλ' ἐπέβαλεν εἰς αὐτοὺς τὸ καθήκον τοῦ νὰ συμμερίζωνται τὴν εὐτυχίαν ταύτην μετ' ἄλλων κλπ. κλπ. Καὶ ἔπειτα ὑπάρχουσι συγγραφεῖς, οἵτινες, ἀποθαυμάζοντες τὰς λαμπρὰς ἐκείνας ἀρχὰς τοῦ νομοθέτου τῆς Σπάρτης, μετὰ χαριεστάτην τῶν ἄρελειαν προσθέτουσιν, ὅτι, χάρις εἰς τοὺς θεοὺς τούτους νόμους, μοιχεία οὐδέποτε ἠκούσθη εἰς Σπάρτην· τοῦτο ἠθέλην εἶσθαι τὸ αὐτὸ καὶ τὸ νὰ εἴπῃ τις, ὅτι εἰς συμμορίαν ληπτῶν δὲν ὑπάρχει οὐδέ εἰς κλέπτης.

Τὰ πράγματα ἰδικαίωσαν πληρέστατα τὴν γνώμην τὴν ὁποίαν πᾶς φρόνιμος ἄνθρωπος ἔπρεπεν ἀναγκαίως νὰ σχηματίσῃ περὶ τοιοῦτων θεσιῶν. Ὁ Ἀριστοτέλης ἀποφαίνεται ῥητῶς, ὅτι αἱ Σπαρτιάτιδες ὑπερέβαλον ἀπάσας τὰς λοιπὰς Ἑλληνίδας κατὰ τὴν κακοήθειαν καὶ τὴν κενοδοξίαν, καὶ ἀποδίδει εὐκρινέστατα τὰ ἀτοπήματα ταῦτα εἰς τοὺς νόμους τοῦ Λυκούργου. Αὐτὸς ὁ Πλούταρχος, ἂν καὶ μετριώτερον ἐκφραζόμενος, δίδει ὁμοίως σαφῶς νὰ ὑπονοήσωμεν, ὅτι, εἰς τὸ μετέπειτα, αἱ κόραι τῆς Σπάρτης δὲν περιέμενον πλέον τὴν συναίνεσιν τῶν συζύγων αὐτῶν διὰ τὸ νὰ ὑπηρετήσωσι τὴν πατρίδα, παρέχουσαι αὐτῇ υἱοὺς ὑγειεστέρους καὶ βωμκαλεωτέρους τῶν, ὅσους ἠδύναντο νὰ ἐλπίσωσιν ἀπὸ τῶν ἰδίων ἀνδρῶν, ὥστε ἄπορον δὲν εἶναι, ὅτι τὸ τοῦ γυναικονόμου ἀξίωμα δὲν ἐξεπλήρωσεν ἐν Σπάρτῃ τὴν ἀπὸ αὐτοῦ προσδοκωμένην ὠφέλειαν, ὡς μαρτυρεῖ ὁ Διονύσιος ὁ Ἀλικαρνασσεύς. Ἀλλὰ ποία δὲν ἦτο ἡ κατὰ τοῦτο φοβερὰ διαφθορὰ τῆς κοινῆς γνώμης εἰς τὴν πόλιν ἐκείνην, ἐν ἣ ὀλέπομεν τὰς γυναῖκας ἐπὶ τοσοῦτον προσελθούσας ἀναισχυντίας, ὥστε, διὰ κρυγῶν ἐπανειλημμένων καὶ διὰ λέξεων τὰς ὁποίας δὲν ἠθέλε προφέρει σήμερον ὁ ἀθλιώτερος τῶν ἀνθρώπων, νὰ ἐμψυχῶσι εἰς τὴν κακουργίαν αὐτοῦ τὸν Ἀκρότατον, τὸν ἀποπλανήσαντα τὴν τοῦ Κλεωνόμου σύζυγον Χελιδωνίδα, ἀρκεῖ μόνον νὰ ποιῆσῃ τῇ Σπάρτῃ καὶ δαμάσῃ! Καὶ εἶχε λοιπὸν δίκαιον ὁ Εὐριπίδης ὅταν ἔγραψεν, ὅτι ἀδύνατον ἦτο νὰ διαμείνῃ σῶφρων, καὶ αἰ ἠθέλην, ἡ νέα κόρη, ἣτις ὤφειλε νὰ παλαίῃ σχεδὸν γυμνῇ, ἐν τοῖς γυμνασίοις, μετὰ τῶν νέων, καὶ ὅτι παράδοξον δὲν ἦτο νὰ μὴν ὑπάρχῃ εἰς τὴν Σπάρτην οὐδεμία ἐνάρετος γυνή.

Οὐδ' ἂν, εἰ βούλοιστό τις, Σῶφρων γένοιτο Σπαρτιατίδων κόρη, Αἰ εἴν νέαισιν, ἐξερημοῦσαι δόμους, Γυμνοῖσι μηροῖς καὶ πέπλῃσι ἀνειμένοις, Δρόμους παλαίστρας τ', οὐκ ἀνασχετοὺς ἐμοί, Κοινὰς ἔχουσι. Κᾶτα θαυμάζειν χρεῶν, Εἰ μὴ γυναῖκας σῶφρονας παιδεύετε;

Τὸ πιθανὸν μάλιστα εἶναι, ὅτι πᾶσαι αἱ ἐφηβοὶ τῆς Σπάρτης κόραι ἠδύναντο νὰ ἐπαναλάβωσι τὴν ἀπόκρισιν τὴν ὁποίαν ἔδωκε ποτε μία ἐξ αὐτῶν, ἐρωτηθεῖσα, εἰ ἀνδρὶ προσελήλυθεν. Οὐκ ἐγώ, εἶπεν, ἀλλ' ὁ ἀνὴρ ἐμοί.

Ἡ διγαμία ἐμεινεν ἄγνωστος ἐν γένει εἰς τὴν Ἑλλάδα μέχρι τῶν χρόνων τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου, καὶ ἐκτοτε δὲ δὲν φαίνεται ἐπικρατήσασα εἰ μὴ παρά τοῖς βασιλεῦσι τῆς Μακεδονίας καὶ τῶν ἄλλων ἐπικρατειῶν ὅσαι προέκυψαν ἀπὸ τοῦ διαμελισμοῦ τοῦ κράτους τοῦ Ἀλεξάνδρου. Εἰς τὴν Σπάρτην, μόνος ὁ Ἀναξανδρίδας ἔλαβε δύο γυναῖκας, διότι μὴ θέλων νὰ διαλευχθῇ ἐκείνην τὴν ὁποίαν εἶχεν ἤδη, ὡς ἐπιθυμοῦν οἱ ἔφοροι, συνωμολόγησε καὶ ἕτερον γάμον, διατηρῶν οὕτω, κατὰ τὴν ἐκφρασιν τοῦ Ἡροδότου, δύο οἰκίας συγχρόνως. Ὁ Διονύσιος ὁ τύραννος ἔλαβε δύο γυναῖκας, δι' ὃν λόγον κατέθλιψε τὴν πατρίδα αὐτοῦ καὶ ἔσφαξε τοὺς συμπολίτας, διότι, δηλαδή, ἔθετε τὴν αὐτογνώμονα αὐτοῦ θέλησιν ὑπεράνω τῶν νόμων. Τὰ δὲ λεγόμενα περὶ τῆς διγαμίας τοῦ Σωκράτους δὲν εἶναι παντάπασιν πίστῶς ἄξια· εἰμποροῦμεν μάλιστα νὰ βεβαιώσωμεν, ὅτι καὶ ὁ νόμος δυνάμει τοῦ ὁποίου, κατὰ τινὰς, συνήθη ὁ διπλοῦς οὗτος γάμος, οὐδέποτε ὑπῆρξε. Καὶ αἱ δύο σύζυγοι, τὰς ὁποίας ἔσχε δῆθεν συγχρόνως ὁ Εὐριπίδης, διεδέχθησαν ἀπλῶς ἢ μία τὴν ἄλλην, μετὰ τὸν τῆς πρώτης θάνατον.

Ἐν Μακεδονίᾳ ὁμοίως, οἱ βασιλεῖς τοῦλάχιστον, παρ' οἷς οὐδὲ ἡ διγαμία ἦτο ἤδη ἄγνωστος, παρεδέχθησαν καὶ αὐτὴν τὴν πολυγαμίαν τῶν βαρβάρων, μάλιστα ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Ὁ Δικαίσαρχος λέγει, ὅτι ὁ Φίλιππος ἐλάμβανεν ἀνά μιαν γυναῖκα κατὰ πάντα νέον ὑπ' αὐτοῦ ἐπιχειρούμενον πόλεμον· ἀριθμεῖ δὲ ἑκανὸς αὐτῶν, μνημονιῶν καὶ τῆς ἀντιζηλίας τῆς Κλεοπάτρας καὶ τῆς Ὀλυμπιάδος, καὶ τῶν ταραγῶν ὅσαι ἐκ τούτων προέκυψαν. Ὁ Ἀντίκατρος εἶχε δύο γυναῖκας. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος ὑπέβαλε τὸν ἀριθμὸν τοῦτον, ὡς καὶ ὁ πατὴρ του, ὅπερ ἐξηγεῖται εὐκόλως διὰ τῆς ἐπιθυμίας ἣν εἶχε νὰ παγιώσῃ τὸ κατὰ τὴν Ἀσίαν κράτος αὐτοῦ, μιμούμενος τὰ ἦθη τῶν βαρβάρων. Ὁ Δημήτριος ὁ Πολιορκητὴς ἐμιμήθη τὸ παράδειγμα του, ἀλλὰ μᾶλλον ὑπὸ ἀκρασίας, ὡς φαίνεται, ἢ ἔνεκα λόγων πολιτικῶν· τὸ αὐτὸ δὲ ἔπραξαν καὶ ὁ Λυσίμαχος, καὶ ὁ Πτολεμαῖος, καὶ ὁ Πύρρος.

Ἐπὶ πᾶσιν, εἶναι γνωστὸν, ὅτι, εἰς τὰς Ἀθήνας τοῦλάχιστον, ὁ μετὰ ἀδελφῆς μὴ ὁμομητρίου γάμος ἦτο ἐπιτετραμμένος· τὸ παράδειγμα τοῦ Κίμωνος, ὅστις ἔλαβε σύζυγον τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ Ἑλπινίχην, ἀποδεικνύει τοῦτο, τὸ δὲ παρά τοῦ Ἀνδοκίδου λεγόμενον, ὅτι ὁ Κίμων ἐξωρίσθη ἔνεκα δῆ-

θεν τῆς σχέσεως ταύτης, εὐχερῶς ἀνατρέπεται ὑπὸ παντός τοῦ γινώσκοντος ἀπὰ τὸν Πλούταρχον καὶ τοὺς ἄλλους συγγραφαίς, ὅτι ἡ μόνη αἰτία τῆς ἐξορίας ἐκείνης ἦτο ἡ τοῦ Περικλέους ἀμιλλα καὶ ζηλοτυπία. Ἐκτός δὲ τούτου, ἡ ἱστορία τῶν Ἀθηνῶν παρίστην ἡμῖν καὶ ἕτερον ἀπαράλλακτον παράδειγμα, τὸν γάμον τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεμιστοκλέους Ἀρχεπτόλιος, μετὰ τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ Μνησιπτολέμης.

Ὁ Διονύσιος ὁ τύραννος παρεβίασε καὶ κατὰ τοῦτο, ὡς εἰς πολλά ἄλλα, τὸν νόμον, δοὺς εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Διονύσιου τὴν θυγατέρα τοῦ Σωφροσύνης, εἰ καὶ ὁμομήτριον, οἱ δὲ τοῦ Ἀλεξάνδρου διάδοχοι, μάλιστα οἱ Πτολεμαῖοι, οὐ μόνον μετὰ ἀπείρων καλλωχῶν καὶ ἑταίρων συνέζων, ἀλλὰ καὶ τὰς ἰδίας ἀδελφὰς συνεχέστατα ἐνυμφεύοντο.

Κ. Π.

ΟΛΟΙΠΟΡΙΚΑΙ ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ.

ΠΕΡΙΕΡΓΑ ΤΟΥ ΛΟΝΔΙΝΟΥ.—ΑΓΓΕΛΙΑΙ.

Εἰς τὸ Λονδίνον, πάλιν πενήτηντα πόλεων ἔκτασιν καὶ τρεῖς σχεδὸν περιλαμβάνουσαν τὸν πληθυσμὸν τῆς Ἑλλάδος, ἀχανῆ ἀνθρώπων συναγωγὴν, ὑπ' ἀενοῦ ὀργανισμοῦ κινήσεως καὶ παραγωγῆς οἰστρηλατουμένην, ὁ εἰς παραγκωνίζεται ὑπὸ τῶν μυριάδων, καὶ ἡ ἀτομικὴ δραστηριότης μεγάλων χρήζει ἀγῶνων ὅπως ἀνακύψῃ εἰς φῶς καὶ ἐλκύσῃ τὴν προτοχὴν. Εἰς τὸν βιομήχανον, ἀφ' οὗ παραγάγῃ τὸ προϊόν τῆς τέχνης του, μένει νὰ τὸ προαγάγῃ ἀκόμη μέχρι τῆς δημοσιότητος, καὶ τοῦτο εἶναι πολὺ δυσκολώτερον. Διὰ τοῦτο τὰ πάμπολλα καὶ ποικίλα εἶδη τῶν ἀγγελιῶν, ἅτινα εἰσὶν εἰς τῶν διακριτικωτέρων χαρακτήρων τοῦ βίου τοῦ Λονδίνου διὰ τὸν ξένον, ὅταν κατὰ πρῶτον ἴδῃ τὴν μεγαλόπολιν ταύτην.

Ὅταν εἰς τὸν πρῶτόν μου περίπατον διὰ τῶν ὁδῶν αὐτῆς, ἐν τῇ ὁδῷ τῇ λεγομένῃ τῆς Ὀξωνίας (Ὀξφόρτ-Στρεϊτ), ἀνθρώπος ἀπαντήσας με μοι προσέφερεν φυλλάδιον λαμπρῶς δεδεμένον εἰς ῥοδόχρουν μεταξωτόν, δὲν ἤξευρον πῶς νὰ τὸν εὐχαριστήσω διὰ τὴν φιλοφροσύνην του. Παρατήρησα ὁμως μετ' ὀλίγον ὅτι ἡ εὐγένεια αὐτῆ δὲν ἦτον ἀποκλειστικὴ πρὸς ἐμὲ, ἀλλ' ὅτι ὅμοια προσέφερε καὶ εἰς πολλοὺς ἄλλους τῶν διερχομένων, ὧν τινες οὐδ' ἐφρόντιζον κἄν νὰ τὰ λάβωσι. Τὸ φυλλάδιον ἐπεγράφετο *Τὸ Νέον Θαῦμα!!!*, εἶχε δ' εἰς τὰς πρῶτας δύο σελίδας του τὰς εἰκόνας τῆς βασιλείτης καὶ τοῦ πρίγκιπος Ἀλβέρτου, εἰς ἄλλας τέσσαρας πλήρες ἡμερολόγιον, καὶ ἡ ἐβδόμη ἤρχετο διὰ τῶν λέξεων: «Αὕτη εἶναι ἡ ἀγγελία τοῦ Ῥαπτικῆ καταστάσεως τῶν Κυρίων Μωυσέως καὶ Σ. ἦν κατ' ἔτος περιμένει ὁ κομψὸς κόσμος τοῦ Λονδίνου μετ' ἴσης καὶ περισσοτέρας ἀνυπομονησίας ἀφ' ὅ,τι οἱ βουλευταὶ ἢ οἱ πατρίσιοι περιμένουσι τὸν Βασιλικὸν λόγον ἢ τὸν προῦπολογισμόν!» Εἶποντο δὲ μετὰ ταῦτα εἰς 17 σελίδας παντοῦ εἶδους στίχοι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦττον πιζοὶ καὶ παιδαριώδεις,

καὶ λογοπαίγνια, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦττον ἀφυῆ καὶ ἀνούσια, ἀναφερόμενα δὲ εἰς τὰς περισκελίδας, εἰς τοὺς ἐπενδύτας καὶ τὰ διάφορα προϊόντα τῆς ῤαπτικῆς. Τῶν φυλλαδίων τούτων, παρατήρησα μετὰ ταῦτα ὅτι πολλαὶ χιλιάδες διενέμοντο δωρεὰν καθὴ ἐκάστην εἰς τὰς ὁδοὺς τοῦ Λονδίνου. Τὴν ἐπαύριον μοι ἐδόθη κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον φύλλον χαρτίου, ἐπιγραφόμενον *θησαυρὸς φιλοκαλλίας!!!* καὶ ἐμβλέψας, εὗρον πάλιν τὸν Μωυσέα μου καὶ Σ., καὶ μετὰ δέκα ἡμέρας διατριβῆς ἐν Λονδίῳ εἶχον συλλογὴν δὲν ἤξεύρω πόσων προγραμμάτων τῆς αὐτῆς οἰκίας, φερόντων τὰς ἐπιγραφάς: *Τὸ ἐγκαύχημα τοῦ Λονδίνου, ὁ Ναὸς τοῦ συρμοῦ, ὁ Λεβιαθάρ τῆς βιομηχανίας*, ὥστε μέχρι τέλους ἐκὼν ἄκων ἐγνώριζον ἐκ στήθους καὶ τὸ ὄνομα καὶ τὴν κατοικίαν τοῦ ῤαπτικῆ. Ἐκτός δ' αὐτῶν εἶχον συλλέξει κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ὅλην βιβλιοθήκην ἀγγελιῶν πιλοποιῶν, μυρεψῶν, ἐμβαδοποιῶν, καὶ ἄλλων βιομηχανῶν.

Ἄλλ' ἐκτός τῶν ἐνεργητικῶν οὕτως εἰπεῖν τούτων ἀγγελιῶν, αἵτινες εἰσβιάζονται εἰς τὴν γνῶσιν τῶν διαβατῶν, ὑπάρχουσι καὶ ἄλλαι, ἅς ἤθελον ὀνομάσει παθητικὰς, αἵτινες ὁμως, διότι τοιχοκόλλητοι περιμένουσι τὸ βλέμμα, ὅπως συγκατανεύσαν στραφῆ πρὸς αὐτάς, δὲν ἐπιβάλλονται διὰ τοῦτο ὀλιγώτερον εἰς τὴν προσοχὴν. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον σύγκεινται αὐταὶ ἐκ σπιθαμιαίων ἢ καὶ πηχιαίων γραμμάτων παντὸς σχήματος καὶ παντὸς χρώματος, καὶ ἐπαναλαμβάνονται ἐπὶ πάσης γωνίας, εἰς πᾶσαν κενὴν ἔκτασιν τοίχου, ὥστε τὸ Λονδίνον ὁλόκληρον ὁμοιάζει μέγα ἠνεωγμένον εἰκονικὸν Ἀλφαβητάριον. Τινὲς ἰδιοκτῆται, ὅσοι ἰδιαιτέρως ἐνασμενίζονται εἰς τὸ μέλαν καὶ ῥυπαρὸν χρῶμα, τὸ ἐπιχρῶμενον ἐξωθεν ὑπὸ τῆς ἀσβόλης καὶ τῆς ὀμίχλης εἰς ὅλα τὰ οἰκοδομήματα τοῦ Λονδίνου, μόλις ἀποφεύγουσι τὴν τυχαίαν ταύτην ἐπιλεύκανσιν τῶν οἰκῶν των, ἐπιγράφοντας ἐπὶ τῶν τοίχων διὰ μεγάλων γραμμάτων: *Μὴ κολλᾶτε ἀγγελίας ἢ Ἀγγελιογράφοι, ἀπέχετε!* Εἰς πᾶν δὲ ἄλλο μέρος αἱ ἀγγελίαι κατακτῶσιν ὅλην τὴν ἔκτασιν. Ἐν ᾧ περιπατῆς σκεπτικός, στηρίζων τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὸ ἔδαφος, βλέπεις πολλαίς πρὸ τῶν ποδῶν σου ἐξωγραφημένα ἢ ἐντετυπωμένα εἰς τὸ ἔδαφος δύο μεγάλα ξηράφια, ἢ ἄλλα τινὰ ἀντικείμενα, καὶ κάτωθεν τὴν διεύθυνσιν τοῦ καταστήματος ὅπου πωλοῦνται. Ὑψώνεις τοὺς ὀφθαλμοὺς; Δεξιῶς καὶ ἀριστερῶς αἱ ἀγγελίαι προσαναβαίνουνσι τὰς οἰκίας ἀπὸ ὀρόφου εἰς ὀροφον, αὐξάνουσαι τὰς διαστάσεις καθ' ὅσον ὑψοῦνται. Πρὸ πάντων δὲ, ὅπου προσωρινὰ ἰκρίωματα ἐμπρὸς οἰκῶν οἰκοδομουμένων ἢ ἐπισκευαζομένων, αὐτὰ ἐφ' ὅλης τῆς ἐκτάσεως κατακαλύπτονται ὑπὸ μυριάδων ἀγγελιῶν, καθότι ὡς ἀπυνήθη εἰς τὰς θέσεις των, ἔλκουσι μᾶλλον τὴν προσοχὴν. Πολλάκις, ὅταν ἐβάδιζον εἰς τὰς ὁδοὺς, πᾶν ἄλλο προτιθέμενος ἢ ν' ἀναγινώσκω τὰς ἀγγελίας, ὅσον καὶ ἂν ἔσπευδον, ὅσον καὶ ἂν εἶχον ἀλλαγοῦ προσηλωμένον τὸν νοῦν, ὁμως τὰ κολοποσιαῖα ἐκεῖνα καὶ αἱματόχροα γράμματα ἐξανίσταντο πανταχόθεν πρὸ τῶν βλεμμάτων μου καὶ τὰ εἴλκυον. Μηχανικῶς ἐσυλλάβιζον ἐν ὄνομα, καὶ τὸ ἐλησμόνου μετὰ μίαν στιγμὴν. Ἄλλὰ μετὰ τρία βή-